

ครุฑมิมปัญญาไทย กับ รัฐธรรมนูญใหม่

วิทยากร ดร.รุ่ง แก้วแดง
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ดำเนินรายการ
โดย คุณสุพัฒนา พรหมศรี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี

คำนำ

เอกสารเรื่อง “ครูภูมิปัญญาไทยกับรัฐธรรมนูญใหม่” เล่มนี้ ถอดความจากการสนทนาในรายการ “สังคมไทยกับรัฐธรรมนูญใหม่” ทางสถานีวิทยุรัฐสภา FM 87.5 MHz. ออกอากาศเมื่อวันอาทิตย์ที่ 16 มิถุนายน 2545 โดยมี ดร.รุ่ง แก้วแดง เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นวิทยากร และคุณสุพิศตรา พรหมศร เป็นผู้ดำเนินรายการ

เนื้อหาสาระของการสนทนาได้กล่าวถึง นโยบายการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2542 และการดำเนินการสรรหา คัดเลือกและยกย่องครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1 จำนวน 30 ท่าน รุ่นที่ 2 จำนวน 56 ท่าน รวม 9 ด้าน ได้แก่ ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูภูมิปัญญาไทยซึ่งเป็นฐานสำคัญของ การเรียนรู้ดังกล่าว ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้เข้าสู่กระบวนการจัดการศึกษาของชาติอย่างเป็นระบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามแนวทางรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงมีความประสงค์ที่จะให้เอกสารฉบับนี้ เผยแพร่อย่างกว้างขวางเพื่อให้สังคมไทยได้รับรู้และตระหนักถึงองค์ความรู้ที่มีคุณค่ายิ่งของครูภูมิปัญญาไทย ในอันที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการนำภูมิปัญญาไทยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ถูกต้องเหมาะสม และสร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติสืบไป

นายรุ่ง แก้วแดง

(เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ)

สารบัญ

คำนำ

สารบัญ

เนื้อหาถอดเทปเสียงสนทนารายการ	1
ความเป็นมา การยกย่องเชิดชูครูเกียรติคุณภูมิปัญญาไทย	32
รายชื่อครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1	39
รายชื่อครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 2	48

รายการสังคมไทยกับรัฐธรรมนูญใหม่ สถานีวิทยุรัฐสภา (FM87.5MHz)

ออกอากาศวันอาทิตย์ที่ 16 มิถุนายน 2545 เวลา 1600-1700 น.

เรื่องครุภูมิปัญญาไทยกับรัฐธรรมนูญใหม่

วิทยากร ดร.รุ่ง แก้วแดง เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ดำเนินรายการโดย คุณสุพัตรา พรหมศร

*****

คุณสุพัตรา สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟัง “รายการสังคมไทยกับรัฐธรรมนูญใหม่”ในวันนี้ กลับมาพบกับท่านผู้ฟังประจำวันอาทิตย์ที่ 16 มิถุนายน 2545 ในช่วงเวลา 1600-1700 น. โดยประมาณ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภานี้จากคลื่นวิทยุเอฟเอ็ม 87.5 เมกกะเฮิร์ต ออกอากาศสัญญาณจากกรุงเทพมหานครไปยังสถานีเครือข่ายของวิทยุรัฐสภา 14 เครือข่ายด้วยกันค่ะ มีดิฉันสุพัตรา พรหมศร ดำเนินรายการอย่างเช่นเคยค่ะ

วันนี้เป็นวันที่สำคัญวันหนึ่งของชาวกรุงเทพมหานครค่ะคือการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต จนกระทั่งถึงเวลา 15.00 น. อีกไม่นานคงจะได้ทราบกันว่าใครจะได้รับตำแหน่งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตค่ะ

สำหรับเรื่องราวที่จะนำมาเสนอในรายการ “สังคมไทยกับรัฐธรรมนูญใหม่” วันนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญใหม่กับการปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดไว้ใน มาตรา 282 ในเรื่องนี้มีโครงการประชุมสัมมนาที่น่าสนใจซึ่งจัดขึ้นโดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) ในช่วงต้นเดือนที่ผ่านมา ดิฉันมีแซกรับเชิญด้วยค่ะ ท่านจะพูดถึงความเป็นมาเป็นไปในเรื่องโครงการประชุมสัมมนาดังกล่าว ท่านเป็นเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ดร.รุ่ง แก้วแดง ขณะนี้อยู่ในสายของดิฉันแล้ว สวัสดีค่ะ ท่านเลขาธิการค่ะ

ดร.รุ่ง สวัสดีครับ คุณสุพัตราครับ

คุณสุพัตรา ก่อนอื่นต้องขอขอบคุณท่านเลขาธิการนะคะ ที่ให้เกียรติได้ร่วมพูดคุยกับรายการค่ะ

ดร.รุ่ง ยินดีครับและต้องขอบพระคุณทางวิทยุรัฐสภาด้วยครับ

คุณสุภัทรา ท่านเลขาฯคะ ในช่วงแรกจะ让您ท่านเลขาฯได้พูดถึงก่อนนะคะว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้เอื้อประโยชน์กับพี่น้องประชาชนหลายด้านทีเดียว เพราะถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน โดยเฉพาะในเรื่องของการปกครองท้องถิ่นในเรื่องของภูมิปัญญาไทยนี้น่าสนใจอย่างยิ่งเลย ทาง สกศ. ได้มีการดูแลเรื่องนี้มาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดโครงการส่งเสริมกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย ก่อนที่จะไปพูดถึงการดำเนินโครงการตรงนั้น ท่านเลขาฯพูดถึงความเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญกับภูมิปัญญาไทยก่อนนะคะ เชิญคะ

ดร.รุ่ง ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้เป็นฉบับที่ยอมรับในเรื่องของภูมิปัญญาโดยเฉพาะคำที่รัฐธรรมนูญใช้นั้นใช้คำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เพราะฉะนั้นหมายความว่า เป็นสิทธิของชุมชนที่สามารถพัฒนาแนวความคิดของตัวเองได้

สืบเนื่องจากเรื่องนี้ก่อนที่รัฐธรรมนูญจะกำหนดเอาไว้และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปนั้น ประเทศไทยในทุกท้องถิ่นทุกชุมชนมีภูมิปัญญาของเราเอง หรือถ้าจะพูดให้ชัดเจนขึ้นก็หมายความว่าเรามีวิถีชีวิตของเรา เพราะฉะนั้นตรงนี้การที่รัฐธรรมนูญยอมรับในเรื่องนี้ขึ้นมาก็คือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และโดยที่บทบาทของระบบการศึกษานั้นก็คือการถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตหรือภูมิปัญญาของคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่ง เรื่องของครุภูมิปัญญาจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ

เมื่อรัฐธรรมนูญให้ความสำคัญกับเรื่องของภูมิปัญญา ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ หรือ สกศ. จึงได้คิดโครงการในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดขึ้น ผมอยากจะกราบเรียนท่านผู้ฟัง เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน คำนี้จะมีคำที่จะใช้อยู่สองคำ คำที่หนึ่งหมายความว่า เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่เกิดขึ้น และอยู่เฉพาะท้องถิ่น เช่น อาจจะเป็นภูมิปัญญาที่จะเกิดขึ้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลางและภาคใต้ แต่เมื่อไหร่ก็ตามที่ภูมิปัญญาเหล่านั้นเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ปฏิบัติกันโดยทั่วไปก็จะกลายเป็นภูมิปัญญาไทยคือกระจายครบทั้งภูมิภาค หลายคนก็ถามว่าเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร คำตอบหลายเรื่องเพื่อพัฒนาขึ้นมาจากภูมิปัญญาของท้องถิ่นใด

ท้องถิ่นหนึ่ง แต่ต่อมาจับกันโดยทั่วไป ยกตัวอย่างง่าย ๆ ที่ทุกคนเห็นชัดเจนและเข้าใจนี่นะครับ เช่น คุณสุพัตราเคยทานส้มตำไหมครับ

คุณสุพัตรา อันนี้เป็นของโปรดค่ะ และเป็นของโปรดของใครหลาย ๆ คน

ดร.รุ่ง ส้มตำแต่เดิมเป็นภูมิปัญญาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือถูกไหมครับ แต่ตอนนี้คุณสุพัตราสามารถหาส้มตำรับประทานได้ทุกหนทุกแห่ง ต่อมาส้มตำพัฒนาขึ้นกลายเป็นภูมิปัญญาด้านอาหาร ด้านคหกรรมศาสตร์ของชาติไปแล้ว พอพูดถึงส้มตำ คำนี้เรารู้เลยว่าเป็นของไทย เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาที่เกิดจากท้องถิ่น และเมื่อกระจายไปทั้งประเทศก็จะกลายเป็นภูมิปัญญาไทยของเรา เพราะฉะนั้นหลายคนบอกว่า ถ้าเรานำเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพูดมันจะเป็นการแบ่งภาคหรือเปล่า จะแบ่งอะไรหรือเปล่า คำตอบไม่เลยไม่ได้เป็นการแบ่งแต่เป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่นว่ามีความสำคัญยิ่งแก่ชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นมาแต่โบราณกาล

เนื่องจากประเทศไทยเรามีภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่มากหรือภูมิปัญญาไทยมากมาย รายละเอียดของรัฐธรรมนุญนี้ ไม่ได้กำหนดสาระสำคัญ เพราะฉะนั้นก็มีคำถามว่าคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นก็ดี ภูมิปัญญาไทยก็ดี จริงๆ แล้วหมายความว่าอย่างไร ทาง สกศ. เราก็เริ่มรวบรวมความหมายขึ้น โดยการให้ความหมายอย่างที่ผมว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาไทยนั้นหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เราคิดประดิษฐ์และพัฒนาโดยสมองของคนไทย พูดง่าย ๆ คือ โดยความรู้และโดยความสามารถของคนไทย ในตอนแรกๆ อาจจะมีปัญหาอยู่บ้างเพราะว่าหลายเรื่องมักหาที่มาและที่ไปไม่ได้ แต่ตอนหลังเราสามารถแยกองค์ประกอบได้และสามารถจดทะเบียนหรือทำอะไรต่ออะไรในเรื่องภูมิปัญญานี้ได้ เมื่อได้แนวความคิดนี้เสร็จเรียบร้อยแล้วก็มาแบ่งสาขาของตัวภูมิปัญญาว่ามีสาขาอะไรบ้าง ซึ่งในปัจจุบันเราก็แบ่งออกได้เป็น 9 สาขา คือสิ่งที่เราใช้อยู่ในชีวิต ได้แก่ ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ด้านภาษาและวรรณกรรม และ ด้านโภชนาการ

เนื่องจากจุดอ่อนของภูมิปัญญาไทยหลายเรื่องเราไม่ได้จารึกเอาไว้ หรือจารึกแต่อยู่ในสภาพของโบราณ เพราะฉะนั้นเมื่อเป็นอย่างนี้วิธีที่เราจะสื่อสารเรื่องภูมิปัญญาไทยได้ดีที่สุดจึงไปอยู่ที่ตัวบุคคล เพราะฉะนั้นถามว่าบุคคลที่อธิบายภูมิปัญญาดีที่สุดคือใคร คำตอบก็คือคนที่ใช้หรือคนที่ปฏิบัติตามภูมิปัญญาเหล่านั้น จึงเรียกว่า **“ครูภูมิปัญญาไทย”** ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) ตั้งความหวังไว้ว่าคนที่รู้ คนที่ทำ หลากหลายเหล่านี้ถ้าท่านยังปฏิบัติในสิ่งเหล่านี้อยู่ และเป็นที่ยอมรับของคนและของสังคมและโดยบทบาทที่สำคัญก็คือบุคคลเหล่านี้มีองค์ความรู้แล้ว และสามารถที่จะถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี บางคนในปัจจุบันนี้ก็ถ่ายทอดอยู่ในระบบโรงเรียนด้วยซ้ำไป บางคนก็ถ่ายทอดให้กับคนในชุมชน เป็นในลักษณะของตามอัธยาศัยบ้าง นี่คือนี่ที่เราเรียกกันว่าครูภูมิปัญญา

เมื่อได้ความหมายชัดแล้ว สกศ.ก็ดำเนินการคัดเลือกครับ โดยได้คัดเลือกครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ **1** กล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินงานในครั้งแรกของประเทศไทย ไปคัดเลือกครูภูมิปัญญาทั้ง **4**ภาค **9**สาขา ได้มาทั้งหมด **30**ท่าน แต่ต่อมาเสียชีวิตไป **1**ท่าน ปัจจุบันก็เหลืออยู่ **29**ท่าน เมื่อคัดเลือกเสร็จแล้วจากที่ผมเรียนคุณสุพัตรา นะครับว่า เรื่องภูมิปัญญาเวลาจะทำอะไร ขยับแต่ละก้าวต้องตั้งคำถามให้ชัด เพราะว่าคนส่วนใหญ่จะไม่รู้ว่าเป็นอะไร และไม่รู้ว่าเป็นอย่างไรใช่ไหมครับ

คุณสุพัตรา ความหมายและในทางปฏิบัติ

ดร.รุ่ง ในช่วงแรกเราจึงเสียเวลาไปเกือบ **2** ปี กับกระบวนการให้ความหมาย และการพัฒนา เรียกกันว่าหารายละเอียดของท่านเหล่านี้ พอได้มาเสร็จเรียบร้อยแล้วก็เริ่มต้นว่าในโครงการครูภูมิปัญญาไทยส่วนใหญ่ ครูภูมิปัญญาการศึกษาในระบบท่านไม่แข็ง คือหมายความว่าส่วนใหญ่ท่านจะจบแค่ ป.4 บ้าง ป.6 บ้าง แต่ว่าเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่เก่งลึกซึ้งมากเลยในสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง

คุณสุพัตรา หรือที่เรียกว่าการศึกษาตามอัธยาศัยหรือเปล่านั้น

ดร.รุ่ง การศึกษาตามอัธยาศัยใช่เลย เพราะฉะนั้นเมื่อเป็นการศึกษาตามอัธยาศัยในลักษณะอย่างนั้นท่านก็เลยสามารถบรรยายได้ พูดได้

คุณสุพัตรา เป็นการพูดการบรรยายรวมไปถึงการทำให้ดูด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่

ดร.รุ่ง ด้วยประสบการณ์ทำให้ดูอย่างจริง ๆ ที่เราใช้ศัพท์ว่า “สาธิต” แต่ว่าจะให้ท่านเขียนนี่ท่านเขียนไม่ค่อยได้ จึงให้มีนักวิจัยผู้ช่วย หมายความว่า เป็นคนที่บันทึกสนทนาและศรัทธา แล้วก็เป็นนักวิจัยประจำตัวท่านเลย โดยให้บันทึกตั้งแต่ว่าท่านเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ ได้อย่างไร จะต่างกับกับในระบบโรงเรียน หากอยากรู้ว่าคน ๆ นั้น เรียนอย่างไร เราก็เอาประกาศนียบัตรของคนนั้นมานั่งเรียงกันเข้า จบ ป.4 จบ ป.6 จบ ม.3 จบ ม.6 จบปริญญาตรี ใบประกาศเหล่านี้มาเรียงกันก็สามารถจะบอกว่าคุณ ๆ นั้นเรียนรู้ มาได้อย่างไร เพราะการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนมันชัดเจนถูกมัยครับ แต่ครูภูมิปัญญาไม่มี เพราะฉะนั้นเริ่มแรกเราก็เริ่มต้นด้วยการบันทึก ชักถาม คอยกันให้ท่านเล่าให้ฟังว่า ท่านเรียนรู้ สมมติเช่นครับ เรื่องการเกษตรนี่นะ ท่านเรียนรู้การเกษตรอย่างไร เริ่มต้นเป็นอย่างไร วิธีการปฏิบัติเป็นอย่างไร ท่านก็จะเล่าให้ฟัง บางเรื่องท่านก็สืบทอดมาจากครูบาอาจารย์รุ่นเก่าที่สอนโดยระบบการศึกษาตามอัธยาศัย ไม่มีหลักสูตร นี่การศึกษาของไทยเราเดิม

โดยเฉพาะครูภูมิปัญญาด้านการเกษตรจะเรียนแบบนี้เป็นส่วนใหญ่ ทำอย่างนี้เรื่อย ๆ นักวิจัยผู้ช่วยก็จะเริ่มบันทึก พอบันทึกมากเข้า ๆ ก็จะเริ่มมองความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของท่านเหล่านั้นออกมา ยกตัวอย่างง่าย ๆ มีการทำนาแบบใหม่ที่ไม่ต้องไถดิน เป็นการรักษาได้เดือนโดยใช้วิธีหว่านข้าวลงไป ถามว่าค้นพบได้อย่างไร ท่านก็บอกว่าตอนเก็บเกี่ยวข้าวแล้วนี่ก็เกิดเห็นเมล็ดข้าวมันร่วง แล้วก็มันงอกขึ้นเองที่คันนา ท่านก็เฝ้าดูเฝ้าศึกษามา แล้วก็ เออ มันสามารถให้ผลผลิตได้ ท่านก็ไปตัดแปลงเพิ่มเติม เสร็จออกมา ก็เป็นการทำนาที่เรียกกันว่าเป็นเกษตรแบบธรรมชาติ

การบันทึกการเรียนรู้ของแต่ละท่านเป็นประโยชน์มากเลย หากมองย้อนกลับไปว่าตอนนี้คนไทยรุ่นใหม่เขาไม่รู้เรื่องการศึกษาของคนไทยดั้งเดิม รู้แต่เรื่องโรงเรียน ถ้าเราบอกว่ามันมีการเรียนจริงด้วยเก่งด้วย แต่ว่าเขาเรียนโดยตนเอง เด็กรุ่นใหม่ฟังแล้วจะงง ไม่เข้าใจ แต่จากการที่เราบันทึกเอาไว้ตอนนี้ครับครูภูมิปัญญาทั้งหมด **29** คน ทั่วประเทศ ยกตัวอย่างครูภูมิปัญญาคนหนึ่งเขาเรียน **2** ระบบไม่ทราบคุณสุพัทธา เคยได้ยินเขาเรียกนักเศรษฐศาสตร์ชุมชนขั้นเยี่ยมของโลกคนหนึ่งคือครูชบ ยอดแก้ว

เป็นคนคิดเรื่องกองทุนและธุรกิจชุมชนได้เรียนมาทางครู แต่เรื่องกองทุนเรื่องธนาคาร ชุมชนครูชอบไม่เคยไปเรียนที่ไหน ท่านไม่ได้ปริญญาด้านเศรษฐศาสตร์ ไม่ได้ปริญญา ด้านธนาคาร แต่ว่าท่านก็เริ่มต้นเรียนรู้จากปัญหาความยากจน ปัญหาการเอาเปรียบ ของนายทุน จากความคิดที่มาสะสมมา และมาทำธนาคารชุมชนตอนนี่กองทุนที่ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลามีเงินเกือบ 160 กว่าล้านบาทแล้ว สมาชิก 15,000 คน และ แนวความคิดของรัฐบาลที่เรื่องกองทุนชุมชนไปนำมาจากครูชอบ

ครูภูมิปัญญาไทยปีนี้ รุ่นที่ 2 จำนวน 56 คน ท่านหนึ่งคือพระสุบิน ปณีโต จังหวัดตราด ก็ไปรับแนวความคิดของครูชอบมาจากสงขลาที่ตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ มาเผยแพร่ทั่วทั้งจังหวัดตราดเป็นธนาคารอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ธนาคารแบบที่ เราเห็น แต่มาจากการรวมตัว แล้วก็เนื่องจากเรามีปัญหามากของคนไทยเราก็คือ ชอบดื่มเหล้า ไม่ชอบตรงต่อเวลาเพราะฉะนั้นเมื่อเป็นอย่างนี้ขึ้นมาในในกลุ่มออมทรัพย์ เขาใส่เข้าไปอีกตัวหนึ่ง ซึ่งไม่มีในหลักเศรษฐศาสตร์หรือธนาคารทั่วโลกก็คือใส่ เรื่องสัจจะเข้าไป

คุณสุพัตรา สัจจะ ตรงนี้ก็มีความหมาย

ดร.รุ่ง ใช่ เรียกกันว่า "กลุ่มสัจจะออมทรัพย์" คำว่าสัจจะเอาเรื่องแนวความคิดเรื่อง สัจจะก็หมายความว่าหนึ่งกลุ่มที่เป็นสมาชิกจะไม่เอาเงินไปใช้ทางด้านอบายมุข ไม่ สนับสนุนเรื่องการกู้เงินไปกินเหล้า ไม่สนับสนุนกู้เงินไปพนันฟุตบอล และเวลาที่กู้ไม่ได้ทำสัญญา แต่ต้องมาส่งคืนเงินต้นและดอกเบี้ย เพราะสัจจะ

คุณสุพัตรา ไม่มีสัญญา แต่สัญญาคือด้วยคำพูดโดยสัจจะ

ดร.รุ่ง ยกตัวอย่างคุณสุพัตราเยี่ยมไปเท่าไร คิดดอกเสียเท่าไร ก็ตกลงกันด้วยคำพูด เวลาไหนมาส่งมาใช้ก็บอกกันนี่คือที่มาเพราะฉะนั้นเราก็บันทึกทำหนังสือออกมา เล่มหนึ่งชื่อ ครูชอบ ยอดแก้วครูภูมิปัญญาไทยนักเศรษฐศาสตร์ชุมชน ว่าครูมีการเรียนรู้ อย่างไร จะทำอะไรต่ออะไร อย่างไร เพราะว่าเรามีนักเศรษฐศาสตร์ใหญ่ๆ ของโลก เยอะ แต่นักเศรษฐศาสตร์ชุมชนตัวเล็กๆ นี้ไม่ค่อยมีใครรู้ และก็ไม่มีด้วย ตอนแรกพูด ถึงครูชอบๆ ไม่มีใครรู้จักหรอก แต่ถ้าตอนนี้พอมีหนังสือออกมาก็เผยแพร่ออกไปทำให้เป็นที่รู้จักกันมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการเรียนรู้วิธีการออมทรัพย์จนกระทั่งมันกลายเป็นธนาคารของชุมชนได้

อีกคนหนึ่ง พ่อหลวงจอนิ โอโดเซา หรือจอนนี่เป็นนักสิ่งแวดล้อมชุมชนกระเหรี่ยง เรียกว่า**ปกากะญอ** โดยปกติคนเรามากจะแยกออกจากป่า บอกว่าคนกับป่าเป็นศัตรูซึ่งกันและกัน ด้วยความที่เราไม่มีภูมิปัญญา แต่ของพ่อหลวงจอนิบอกว่าไม่ คนกับป่าเป็นสิ่งเดียวกัน คนต้องอาศัยป่า ป่าก็ต้องอาศัยคนซึ่งกันและกัน และแสดงให้เห็นว่าในการจัดเรื่องวิถีเรื่องชุมชน เรื่องป่าเป็นเรื่องเดียวกัน

คุณสุภัตรา ด้วยสิ่งแวดล้อม การอยู่ในป่าด้วยการอนุรักษ์

ดร.รุ่ง ที่จริงแล้วเราเข้าใจว่าคนกับป่าอยู่ด้วยกัน เรื่องเดียวกันได้ มันก็เหมือนเป็นตำนานอีกตำนานหนึ่งเลย เป็นการต่อสู้อันยิ่งใหญ่ นี่คือคนที่มีภูมิปัญญาเพราะว่าแต่ละคนจะมีเป็นตำนานของตัวเอง ท่านเหล่านี้เป็นครูภูมิปัญญา เพราะฉะนั้นถ้าใช้คำว่าครู แสดงว่าเขาต้องสอน เพื่อให้ความรู้ คำถามก็คือว่า ถ้าพูดถึงครูในโรงเรียนเรารู้ว่าเขาสอนกันอย่างไร ตามหลักสูตรคือขึ้นหน้ากระดาน แต่ครูภูมิปัญญาไม่มีห้องเรียน ห้องเรียนเป็นธรรมชาติด้วยอุปกรณ์ที่เป็นของจริง เพราะฉะนั้นเราก็เลยถามว่าแล้วเขาสอนอย่างไร แล้วบันทึกไว้ว่า เรียนรู้มาได้อย่างไร เขาสอนอย่างไร และส่วนใหญ่จะสอนให้ลูกศิษย์ดูและให้ปฏิบัติด้วย ประเภทที่เรียกกันว่า **learning by doing**

จากการที่เราได้บันทึก เรื่องการสอนของครูภูมิปัญญามาเป็นเวลาสองปี ตั้งแต่ปี **44** ถึงปีนี้ จริงๆ แล้วได้เริ่มตั้งแต่ปี **43** เป็นลำดับ สิ่งที่เราได้ชัดเจนก็คือหนึ่ง เราพูดความหมายของครูภูมิปัญญาจากเดิมไม่ชัดมาทำให้ชัด สองเราสามารถบรรยายเรื่องการเรียนรู้ของครูภูมิปัญญา ทั้งภาพรวมและรายบุคคล ที่ผมเล่าให้ฟังคุณสุภัตราและคุณผู้ฟัง ผมจะเล่าทีละคนเลยว่าเป็นใครเรียนอย่างไรมีที่มาอย่างไร แล้วตามมาด้วยว่าครูภูมิปัญญาสอนอย่างไร ครูภูมิปัญญาไม่มีตำรา แต่ตัวครูภูมิปัญญาคือตัวตำรา คือให้ความรู้ด้วยการพูด การปฏิบัติ ถ้าถามว่าครูภูมิปัญญามีหนังสือไหม ตอนแรกจะไม่มีเลย และถามว่าผมจะเรียนรู้เรื่องครูภูมิปัญญาได้อย่างไร มีทางเดียวในตอนนั้น ก็คือจะต้องไปอยู่กับครูภูมิปัญญาคุยกับครูเลย ไปนั่งคุย นั่งซัก นั่งถาม ฝ่าสังเกตุ ติดตามข้อมูล

ที่น่าชื่นชมคือว่าในรุ่นนี้มีครูอยู่คนหนึ่งคือ ครูบาสุทธินันท์ ปรัชญพฤทธิ์ อยู่ที่จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นสาขาด้านเกษตรกรรม(การปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม) ครูบา

สุทินันท์มีการศึกษาในระบบค่อนข้างสูงกว่าครูคือจบ ม.6 ความสามารถสูงส่งมาก ในเรื่องการพูดการเขียนและการบรรยาย ท่านก็เลยพูดเขียนทำเองหมดเลย และมาร่วมประชุมสัมมนาระดับชาติบ่อยมาก จนกระทั่งตอนหลังคนก็รู้จักครูภูมิปัญญา มากขึ้น เพราะฉะนั้นเมื่อตรงนี้ชัดเจนแล้ว สกศ.ก็มาเริ่มต้นคัดเลือกรุ่นที่ 2 ได้ดำเนินการเหมือนรุ่นที่ 1 คือมีการให้จัดหาและตอบแทนนักวิจัยประจำตัวให้ท่าน หนึ่งคน เพื่อไปดูว่าหนึ่งท่านเรียนรู้อย่างไร สองท่านทำอย่างไร และสามท่านถ่ายทอดอย่างไร ก็ปรากฏว่าในรุ่นที่ 2 นี้จำนวนคนมากกว่า และสาขาวิชาก็ได้หลากหลายมากกว่า ของครูภูมิปัญญา รุ่นที่ 1

คุณสุพัตรา ก่อนที่ท่านเลขฯ จะพูดถึงในส่วนรุ่นที่สอง รุ่นที่หนึ่งมีปัญหาอะไรบ้างไหมคะ แล้วก็รวบรวมแล้วได้ผลมากน้อยแค่ไหน

ดร.รุ่ง มีปัญหาเยอะมาก อย่างที่ผมว่าอย่างไรครับ คืออะไรก็ตามที่ช่วงแรก พวกเรา คนที่เรียนโดยการศึกษาในระบบ จะไม่รู้ไม่เข้าใจ เมื่อไม่รู้ไม่เข้าใจเราก็พูดผิดพูดถูก และเข้าใจว่ามันน่าจะเป็นอย่างนี้นักวิชาการก็ดี เจ้าหน้าที่ก็ดีของสกศ. เรียนโดยการศึกษาในระบบทั้งหมด พอไปเจอการศึกษาอีกระบบหนึ่งนี่ก็ไม่ออก ปรับตัวไม่ได้ เดาไม่ได้ก็ต้องค่อยๆ พูด ค่อยๆ สื่อสารกัน ทำความเข้าใจกัน นักวิจัยหลายคนก็ไม่สามารถที่จะเขียนเรื่องราวมันออกมาได้ ความสามารถในการเขียนน้อย เขียนมันไม่สนุกและได้ความรู้ไม่ครบ เพราะฉะนั้นสกศ.จึงขอให้นักเขียนมืออาชีพเข้าไปเขียนเลยไปอยู่เลยไปคลุกคลีอยู่กับชาวบ้านเลย กลับมาแล้วเขียน หลายคนออกมาและหนังสือเหล่านี้ก็พิมพ์ออกมาแล้ว **ประการที่สำคัญที่เราพยายามทำกันอยู่ คือว่าเนื่องจากครูภูมิปัญญา ส่วนใหญ่แล้วไม่มีปริญญา แต่ความรู้ของท่านมีคุณค่า มีความรู้มากกว่าพวกดีกเตอร์ในระบบ เรียกว่าเป็นระดับปรมาจารย์** ซึ่งน่าจะสูงกว่าซี 11 ด้วยซ้ำไป แต่เวลาจะเชิญไปเป็นวิทยากรที่ไหนกระทรวงการคลังบอกว่าไม่ได้ ไปได้เท่ากับซีหนึ่ง ปัญหาก็คือไม่มีระบบการเทียบสายครูภูมิปัญญา หรือสวัสดิการต่าง ๆ ค่าตอบแทนจะน้อยมาก บางครั้งเงินที่ให้เหมือนกับเราไปดูถูก

คุณสุพัตรา มันน้อยเกินไป

ดร.รุ่ง เพราะเขาให้เท่ากับซี 1 และที่มีปัญหามาก ก็คือสื่อมวลชน อย่างของคุณสุพัตราเป็นสื่อมวลชนประเภทข้าราชการ เป็นไปตามซี แต่ถ้าสื่อมวลชนเอกชนจะตีให้ซีหนึ่ง ซึ่งลำบากมากเลย ลองหลับตานึกว่าเบี้ยเลี้ยงสำหรับซีหนึ่งเท่าไร

คุณสุพัตรา มันน้อยมาก หากเปรียบเทียบกับภูมิปัญญาที่เขามี มันไม่คุ้มกันเลย

ดร.รุ่ง บางครั้งเราก็ต้องอธิบาย ต้องทำอะไรกับอะไรกับท่านเหล่านั้นนะ เพราะว่าครูภูมิปัญญาส่วนใหญ่เฉลี่ยแล้วอายุจะมาก 60-70 ปีขึ้นไป แล้วเรามาตอบแทนท่าน เหมือนกับซีหนึ่งเราเองก็ไม่สบายใจ ขนาดเราเองก็ยังไม่สบายใจ ตัวท่านเองก็รู้สึกเหมือนกัน

คุณสุพัตรา ทำไมเมื่อท่านมีความรู้มากถึงได้ค่าตอบแทนแค่นี้เอง

ดร.รุ่ง บ้านเราทุกเรื่องโดยเฉพาะระบบตามอัธยาศัย ยังไม่มีการเทียบความรู้

คุณสุพัตรา น่าจะมีกฎหมายออกมารองรับ

ดร.รุ่ง ก็น่าเห็นใจทางกระทรวงการคลังเหมือนกันที่เขาไม่เคยพบ มันเป็นคำใหม่ ในรัฐธรรมนูญ

คุณสุพัตรา การศึกษาตามอัธยาศัย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยอะไรเหล่านี้ ไซ้ใหม่คะ

ดร.รุ่ง มันเป็นเรื่องใหม่ก็ยุ่งตรงนี้ ต้องรอขั้นตอน ต้องทำความเข้าใจต้องทำให้กระจ่าง แต่ว่าโดยภาพรวมตอนนี้สิ่งที่เราพยายามทำก็คือว่า สิ่งที่ยากเห็นคืออยากให้ครูภูมิปัญญาได้มีโอกาสที่จะเข้าไปถ่ายทอดภูมิปัญญาในระบบโรงเรียนด้วย ตอนนี้บางโรงเรียน บางโรงเรียนยังไม่มี บางโรงเรียนเข้าไม่ได้ เพราะว่ามีผู้บริหารของโรงเรียนทุกระดับ ยังไม่เห็นความสำคัญทั้งที่รัฐธรรมนูญกำหนดแล้วนะ ว่าต้องนำภูมิปัญญาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบตาม พ.ร.บ. การศึกษาชาติ พ.ศ. 2542 ในหลักสูตรใหม่มีแต่ไม่รู้และนำเอาวิชาที่เป็นภูมิปัญญาของเราไปสอนกันเอง พอสอนกันเองได้ผลมันไม่ได้ผลมันไม่ลึกซึ้ง ไม่ชัดเจน ก็เลยยังไม่ไปแสวงหาและเอาเข้ามาสอนในโรงเรียน บางคนครูภูมิปัญญาท่านก็มาสอนให้ แต่ไม่มีแม้กระทั่งค่าน้ำ ค่าน้ำมันเดินทางก็ไม่มี มันก็เลยเป็นปัญหา

ตอนนี้สิ่งที่กำลังทำกันอยู่ก็คือว่าในอนาคตจะทำให้โรงเรียนทุกโรงเรียนในสาขาที่มีครูภูมิปัญญานี้ขอให้เชิญครูภูมิปัญญาเป็นผู้สอน เพราะว่าจุดเด่นของครูภูมิ

ปัญญา ท่านสอนโดยใช้ประสบการณ์จริงใช้ของจริง ไม่ได้เขียน ไม่ได้บรรยายมากมาย อาศัยความเข้าใจ เพราะฉะนั้นเด็กจึงเรียนด้วยความสนุก ผมจะยกตัวอย่าง เช่น ด้านการเกษตร ถ้าครูเกษตรเราที่เรียนจากวิทยาลัยเกษตร หรือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในหลักสูตรในระบบเค้าจะรู้เรื่องทฤษฎีเยอะมาก ยืนขึ้นก็บรรยายเรื่องนั้นบรรยายเรื่องนี้ พอบรรยายเสร็จ แล้วก็สอบโดยวิธีตอบข้อสอบ แต่ถ้าถามว่า เช่น การตอนต้นไม้ วิธีขยายพันธุ์ ครูก็จะบรรยาย ที่จริงต้องทำให้ดูของจริง เช่นวาดรูปบนกระดานตามทฤษฎี แต่ถ้าถามว่าทำจริงมันจะมีโอกาสรอดหรือไม่ นั่นส่วนใหญ่ไม่รอดหรอก เพราะไม่เคยทำ แต่ถ้าครูภูมิปัญญาท่านจะไม่สอนโดยกระดานดำแล้ว จะพาไปที่สวน เด็กก็ยื่นล้อยืมเข้า แล้วก็เอาต้นไม้ต้นนั้นมา แล้วครูก็จะพูด และทำให้ดูเลยมีอุปกรณ์เสร็จ พอครูพูดทำอะไรเสร็จแล้วให้เด็กลองทำจริงๆ แล้วครูก็จะบอกว่า จากประสบการณ์เกือบ 30 ปีที่ทำมา ครูจะดูว่ารากจะออกหรือไม่ อันนี้รากไม่ออกอะไรเด็ก ๆ ก็ลองทำ เรียนแล้วสนุก พอทำเสร็จเช้าวันรุ่งขึ้นด้วยความอยากรู้ของเด็กก็จะไปแอบดู ก็จะไปเฝ้าดูดูการพัฒนาคือการเรียนที่บวกลบทุกสิ่งทุกอย่างเข้าไปหนึ่งตัวอย่าง จะเห็นได้ชัดว่าเป็นการเรียนที่สนุก

ตัวอย่างที่สอง สมมุติเรื่องด้านอาหาร ถ้าครูคหกรรมศาสตร์รุ่นใหม่ครูชั้นประถมสอนวิธีแกงเขียวหวาน และจะบอกแกงเขียวหวานจะมีการใส่ส่วนผสมอะไรบ้าง โดยเขียนส่วนผสมบนกระดานแล้ว ขั้นตอนหนึ่งสองสามสี่ห้า แล้วก็บอกนี่คือแกงเขียวหวาน ครูบางคนแกงเอารูปให้ดูหนึ่งรูป แกงเขียวหวานในถ้วย แล้วครูจะรู้ได้อย่างไรว่าครูแกงแล้วกินได้หรือไม่ อร่อยไหม เพราะอาหารมันมีเทคนิค เล็กๆ น้อยๆ อยู่

ครูภูมิปัญญาจะไม่สอนแบบนั้น จะสอนทำให้ดูเลย ลองมาช่วยกันแกงปฏิบัติกันเลยปรุงเลย แกงเสร็จชิม นักเรียนบอกว่าอ่อมมันเป็นแบบนี้ แล้วนักเรียนค่อยมาสรุป ว่าแกงเขียวหวานทำอย่างนี้ จากการที่เราไปพบปะพูดคุยกับเด็ก ถ้าให้เด็กเลือกได้วิชาเดียวกันนี้เรียนจากครูปกติกับครูภูมิปัญญา เด็กจะขอเลือกเรียนจากครูภูมิปัญญาเพราะมันสนุก แล้วไม่น่าเบื่อแล้วมันทำจริง ไม่ต้องมานั่งท่องเพราะโดยธรรมชาติสมองเราก็จะจำกัด ท่องมาก ๆ เราก็ลืม ตรงนี้สิ่งที่กำลังพยายามพูดจาผลักดันอยู่ แล้วในขณะเดียวกันเราก็คัดเลือกครูภูมิปัญญาเพิ่มขึ้น แนะนำมากขึ้น

ให้คนเริ่มมาเรียนรู้ว่าภูมิปัญญาเป็นใครเป็นอย่างไร เมื่อได้รับการยอมรับมากขึ้น และในขณะเดียวกันเราก็เสริมเทคนิควิธีการถ่ายทอดให้กับครูภูมิปัญญามากขึ้น ๆ

ถ้าทั้ง 2 ส่วนนี้พัฒนาและเติบโตไปพร้อม ๆ กัน สามารถตั้งความหวังว่าสักวันหนึ่งการเรียนรู้เรื่องที่มีนเป็นไทย ๆ เป็นวิถีชีวิตซึ่งเราสะสมกันมาเป็นพันปีแล้ว และสามารถที่จะให้เด็กทุกคนได้เรียนรู้ สืบต่อ สืบสานวิธีการกับคนรุ่นเก่า ๆ และมีเจตคติที่ดี เพราะว่าได้เห็น ได้กระทำอย่างจริงจัง นี่คือการที่มาทั้งหมดของตามโครงการครูภูมิปัญญา ซึ่งถ้าถามว่าตอนนี้ไปได้ทั้งหมดประมาณเท่าไร โดยภาพรวมแล้วน่าจะประมาณร้อยละ 20 ของเป้าหมายที่ที่จะให้ภูมิปัญญาไทยนี้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาของไทยอีกครั้งหนึ่งครับ

คุณสุพัตรา ท่านเลขาธิการชมองว่าจะเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนคะ ที่จะนำครูภูมิปัญญาหรือภูมิปัญญาทั้งหมดเข้ามาช่วยจัดการศึกษาในอนาคตนี้

ดร.รุ่ง เป็นไปได้ครับ เพราะว่าคือหนึ่งโดยธรรมชาติคนไทยทุกคนเราจะภูมิใจในภูมิปัญญาของเราเอง ไม่ได้ไปเอาของต่างประเทศมา ถึงแม้จะมีคนบางกลุ่มบางรุ่นไปก็ธรรมดา เพราะเด็กวัยหนึ่งต้องการทำอะไรที่เป็นฝรั่งหน่อย แต่พออายุเลยไป 40 ไปแล้วจะกลับมาด้วยอาการที่เรียกกันว่า หิวโหยความเป็นไทย ช่วงหนึ่งพูดภาษาอังกฤษคำปนไทยคำ แต่พอถึงจุดหนึ่งเด็กจะรู้สึกว่ามีคำไทยอยู่ ทำไมเราไม่พูดคำไทยล่ะ

คุณสุพัตรา เด็กจะเกิดความภูมิใจว่า ภาษาของเราเองก็มี ไปเอาภาษาเขามาทำไม

ดร.รุ่ง ถ้าคุณสุพัตรา มีน้องที่เป็นวัยรุ่น ตอนนี้อยู่ชวณกินข้าวแกงน้องจะรู้สึกแหม มันต่ำต้อย ถ้าเทียบกับกินพิซซ่า

คุณสุพัตรา แหม มันคนละระดับกันเลย อาหารข้างถนนกับบนห้างนี่

ดร.รุ่ง เด็กจะบอกว่า แหมรับไม่ได้ หงุดหงิดมากเลย

คุณสุพัตรา นั่งรถเก่งแล้วไปนั่งรับประทานข้าวแกงข้างถนนไม่ได้ ค่านิยมวัยรุ่นไทย

ดร.รุ่ง แต่พออายุประมาณ 50-60 ปี ที่ร่วง ๆ มาก ๆ ชักอยากกินข้าวแกง เพราะฉะนั้นเรื่องนี้อย่าไปตำหนิ มันเป็นส่วนช่วงเวลา เพราะทุกคนจะเป็นอย่างนี้ คนที่สูงอายุคนหนึ่ง จะพูดเรื่องไทยได้น่าสนใจทีเดียว แล้วอยากให้เรื่องที่มีนเป็นไทย ๆ ทั้ง

หมดนี้ถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน เรียกร้อง พยายามดิ้นรนที่จะทำ แต่ว่ารู้บ้างไม่รู้บ้างก็ไม่เป็นไร ผมเข้าใจว่าเรื่องครุภูมิปัญญาที่คนไทยกว่าร้อยละ 90 และข้าราชการตอนนี้ที่มันตลกที่เรียกว่าถูกตบหน้าอย่างมาก เกิดฝรั่งมาซาบซึ่งเรื่องภูมิปัญญาไทยหลายเรื่องเลย มากกว่าคนไทยเอง คนไทยรู้สึกที่ถูกตบหน้าอย่างรุนแรง ขณะนี้เหมือนกับกระแสกำลังจะกลับมา ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติมีความชัดเจน มีความพร้อม และทำเป็นนโยบายเพื่อให้เข้าสู่ระบบการศึกษาทั้งในระบบ นอก ระบบ และตามอัธยาศัยก็น่าจะมีความเป็นไปได้สูงมากทีเดียวครับ

คุณสุพัตรา แล้วรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันรองรับในเรื่องนี้ด้วย

ดร.รุ่ง คือตัวรัฐธรรมนูญอย่างเดียว เขียนไว้หลายเรื่อง แต่ถ้าไม่มีใครทำให้ชัดเจนให้กระจ่าง ทุกคนมองเห็นก็เป็นแค่ตัวหนังสือเท่านั้น แล้วถามว่าคืออะไร นี่จะครบ 5 ปีแล้ว ไม่รู้เลย คราวหน้าไม่รู้ อาจจะไปซัดทิ้งไป โชคดีตรงที่ว่า สกศ.ได้พัฒนาเรื่องภูมิปัญญาทำจนกระทั่งซัด ถ้าใครลุกขึ้นมาว่าไหนคุณพาผมไปดูภูมิปัญญาไทยสักแห่งสิ สกศ.จะบอกว่าคุณไปดูที่นี้ โน่นสิ ทุกแห่งเลย หรือใครที่บอกว่าไม่มีเวลา อยากอ่านหนังสือก็สามารถเอาหนังสือที่ สกศ.ได้จัดทำรวบรวมเรื่องราวของครุภูมิปัญญาเอาไว้เป็นเล่ม ๆ ไปให้ได้เลย นี่คือนี่ที่เกิดขึ้นแล้ว

คุณสุพัตรา ท่านเลขาฯ มีความคิดในเรื่องนี้นอกจากว่าจะให้นักวิจัยไปประกบตัวครุภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่นแล้วนี้ ในเรื่องของเสียงนะคะ เสียงของตัวเอง น่าสนใจนะคะ

ดร.รุ่ง ตอนนี่เราก็กทำ ทำอย่างนั้นะครับ เราทำในลักษณะของชุดเพื่อการเสนอทางสื่อโทรทัศน์อยู่ แต่ทยอยออกมา ตอนนี่เรามีรายการพวกนี้ที่เอาครุภูมิปัญญามาแล้วมาเล่าให้ฟัง และในอนาคตนี่ก็เข้าใจว่าจะทำชุดพวกนี้มากขึ้น แต่จุดอ่อนก็คือ การทำเพื่อเผยแพร่โทรทัศน์ค่อนข้างแพง

เพราะฉะนั้นถ้าเราทำหมดทุกคนเราก็ไม่มีปัญญา จึงจำเป็นต้องเลือกทำว่าจังหวัดนี้ใครสนใจเรื่องไหน ก็ทำเรื่องนั้น เป็นต้น แต่ว่าทยอยทำอยู่แล้ว แต่ถ้าคุณสุพัตราสนใจจะเอาไปให้ก็คือหนังสือที่เป็นชุด ครุภูมิปัญญาไทย 4 ภาค และครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1 ที่ทำเป็นเล่มแล้ว มีทั้งหมด 5 ท่านด้วยครับ ได้แก่ นายมั่น สามสี , นายจอนิ โอโดเซา , นายชบ ยอดแก้ว , นายจ้อน ไทวิมาน และนายสำรวจ มีสมชัย

คุณสุภัตรา ขอบคุณมากค่ะ ตอนนี้เป็นช่วงที่ดีเลยทีเดียว เพราะว่าทางสถานีวิทย์รัฐสภาของเรามีโครงการวิทยุชุมชนด้วยค่ะ ซึ่งจะเกิดขึ้นในเร็ว ๆ นี้ จะได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเผยแพร่ ถ้าเราออกไปในพื้นที่ไหนก็จะได้ประสานกับทางท่านเลขาฯ เองนะคะ

ดร.รุ่ง ยินดีครับ จะได้บอกว่า อยู่ตรงไหน ไปสัมภาษณ์ ไปบันทึกเทปมา นำไปออกรายการให้คนไทยได้รู้จักภูมิปัญญาไทย และครูภูมิปัญญาไทยอย่างกว้างขวาง

คุณสุภัตรา เป็นการสร้างความเข้าใจได้อีกทางหนึ่งนะคะ และสื่อของรัฐสภาก็ไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อสักครู่ท่านเลขาธิการฯบอกว่าวัยรุ่น ช่วงระยะวัยรุ่นนี้เขา จะไม่ทานข้าวแกงข้างถนน แต่พออายุ **40** ปีขึ้นไปแล้วนี้ทานได้ถึงแม้จะขับรถเบนซ์ไปก็ตาม ตอนนี่วัฒนธรรมของต่างประเทศอาหารการกินฟาสฟู๊ดส์มีเข้ามามาก เหลือเกิน แล้วก็อันตรายด้วยบางอย่างนี่นะคะ อย่างที่ผลวิจัยของสหรัฐออกมาว่าการกินอาหารบางประเภททำให้คอเรสเตอรอลสูงอะไรอย่างนี้นะคะ ก็เป็นอันตรายสู้อาหารไทยของเราไม่ได้ เราจะทำอย่างไรเพื่อปลูกจิตสำนึกของวัยรุ่นไทยให้กลับมากินอาหารไทย ๆ ซึ่งมีประโยชน์

ดร.รุ่ง อันนี้ ยากมาก ขอเรียนอย่างนี้ว่าตามหลักจิตวิทยาวัยรุ่น จะเป็นวัยที่มีพลังเยอะ อะไรที่เป็นกฎของสังคม จะมีความรู้สึกว่ายากจะกบฏ บอกให้ไปทางนี้ ถ้าตรงไปตามที่ว่าจะไม่ใช่ลักษณะของวัยรุ่น เวลาพอบอกให้ไปซ้ายแต่วัยรุ่นต้องไปขวา

คุณสุภัตรา ตรงข้ามกันเลย จะทำอะไรตรงข้าม ตรงนี้ถึงบอกว่ายากใช้มั๊ยคะ

ดร.รุ่ง เราจะพบว่าในทุกบ้านวัยรุ่นเป็นวัยที่อันตราย ถ้าเราไม่ช่วยประคับประคองให้เขาข้ามไปได้เนี่ยมันมีปัญหาหมดเลย เพราะฉะนั้นชีวิตคนในช่วงวัยเด็กเป็นวัยที่น่ารัก พุดจาอะไรก็ตาม เด็กจูงไปตรงไหนก็ไปหมดเลย เชื้อฟังกพ่อแม่ ทุกคนมีความสุขหมด แต่พอเริ่มวัยรุ่นตอนต้น **12-13** เนี่ย ไม่แล้ว แขนที่เคยถือก็เริ่มสะบัดออก แล้วก็หลุดออกไป แล้วก็มาถึงประมาณ **21-22** แล้วพอหลังจากนั้นมันกลับมาความมีเหตุความมีผล การเรียนรู้ เพราะฉะนั้นวัยช่วงประมาณ **6** หรือ **7** ปี เป็นวัยที่ต้องประคับประคอง พลังเขาเยอะมากเลย เพราะฉะนั้นเราจะพบยาเสพติดในวัยนี้ เอคส์ในวัยนี้ ปัญหาสังคมร้อยแปดก็อยู่ในนี้หมดเลย ที่นี้คนไทยส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ ๆ

จิตวิทยาวัยรุ่นตรงนี้ทั้ง ๆ ที่ตัวเองก็เคยเป็นมา เคยผ่านมาแล้ว เมื่อ 30 ปีที่แล้วและตัวเองก็มีนิสัยเหล่านี้แหละ แต่ไม่มองย้อนกลับ

คุณสุภัทรา ท่านเลขาฯคะ ดิฉันถามว่าจะปลูกจิตสำนึกได้มั๊ย ให้มาสู่ภูมิปัญญาไทย เพราะว่าวัยรุ่นมีหัวสมองที่จะรับอะไรได้เร็ว และก็ดีเยี่ยมมากเลย เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาไทยถ้าไปเผยแพร่ในรุ่นนี้และถ้าเขาสนใจจริง ๆ จะได้ประโยชน์มากเลย

ดร.รุ่ง ได้ ทีนี้ถ้าเรานั่งมองนี่นะ คือต้องไม่ใช่ครูในระบบ เพราะถ้าครูในระบบเริ่มด้วยการบรรยาย เด็กเบื่อแล้ว แต่ถ้าไปเรียนกับครูภูมิปัญญาเค้าไม่ดูเลย ปฏิบัติจริง มันสนุกกว่ากันเยอะ เพราะฉะนั้นตรงนี้ผมเข้าใจว่าครูภูมิปัญญาจะมีส่วนช่วยการสอนภูมิปัญญาไทยได้

คุณสุภัทรา ท่านเลขาฯคะ อีก 1 นาทีสุดท้ายนะคะ อยากให้ท่านเลขาสรุปถึงการทำงาน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับเรื่องของโครงการภูมิปัญญาไทยคะ

ดร.รุ่ง เดิมเรามีภูมิปัญญาไทยมากมาย ยิ่งใหญ่ แต่ว่าเราปล่อยปละละเลย จนกระทั่งภูมิปัญญาเหล่านี้หายตายไปกับคนที่เป็นภูมิปัญญานั้นจำนวนมาก เพราะฉะนั้นการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พูดถึงเรื่องนี้เป็นโอกาสครับที่จะฟื้นฟู เพราะว่าภูมิปัญญาไทยนั้นคือเอกลักษณ์ของคนไทยของประเทศไทย หากเราช่วยกันสนับสนุน ส่งเสริม ถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ ภูมิปัญญาเหล่านี้ จะอยู่กับคนไทยและเป็นความภาคภูมิใจของพวกเรารุ่นนี้ที่พูดได้ว่าในยุคนี้แหละทำได้ถ่ายทอด สิ่งที่บรรพบุรุษของเราตกทอดมาให้กับคนรุ่นต่อไป ให้ได้รุ่นต่อไปนั้นได้ภาคภูมิใจ ต่อไปครับ

คุณสุภัทรา ผากไว้จากท่านเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาตินะคะ ดร.รุ่ง แก้วแดงคะท่านมาพูดถึงในส่วนของโครงการภูมิปัญญาไทยซึ่งก็สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในเรื่องของการดูแลการปกครองท้องถิ่นนะคะ ท่านเลขาฯคะ วันนี้ขอพระคุณอย่างสูงคะ ในโอกาสต่อไปจะได้เรียนเชิญท่านมาพูดถึงโครงการดังกล่าวนี้อย่างต่อเนื่องต่อไปให้ท่านผู้ฟังรับทราบนะคะ ขอพระคุณท่านคะ สวัสดีคะ

ดร.รุ่ง ขอขอบคุณครับ สวัสดีครับ

คุณสุพัตรา และรายการสังคมไทยกับรัฐธรรมนูญใหม่ในวันนี้ก็คงต้องลาท่านผู้ฟังไปด้วย
เวลาเพียงเท่านี้แหละค่ะ กลับมาพบกันใหม่ในสัปดาห์หน้าค่ะในเวลาเดียวกันนี้ **16**
นาฬิกาโดยประมาณกับดิฉันสุพัตรา พรหมศร ลาไปก่อน สวัสดีค่ะ (ดนตรี)

ความเป็นมา การยกย่องเชิดชูเกียรติ

ครุภูมิปัญญาไทย

ของ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ในมาตรา 46 มาตรา 69 มาตรา 81 และ มาตรา 289 นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้กระบวนการเรียนรู้ต้อง ส่งเสริม ศิลปะ วัฒนธรรม การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้น ความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และการบูรณาการในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิ ปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาและยังกำหนดให้มีการนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความ ชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชู ผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาไว้ด้วย

เพื่อให้มีการนำองค์ความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การ ศึกษาอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติครุภูมิปัญญาไทย สำนัก งานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ครุภูมิปัญญาไทยเพื่อ ดำเนินการสรรหาบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญา ยกย่อง เชิดชูเกียรติเป็นครุภูมิปัญญาไทยขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 เป็นต้นมา พร้อมกันนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาอย่าง เป็นรูปธรรมคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดทำนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการ ศึกษา นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2542

ความหมายและขอบข่ายภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสม ประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอด สืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ภูมิปัญญาไทย มีลักษณะเป็นองค์รวมและมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่ง ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่ออกมาใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดใน หลายด้าน เช่น

1. **ด้านเกษตรกรรม** ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้าน การเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนานบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาพ

การอื่นต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2. **ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม** ได้แก่ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิต เพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3. **ด้านการแพทย์แผนไทย** ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษา สุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพร อันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

4. **ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ได้แก่ ความสามารถ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น

5. **ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน** ได้แก่ ความสามารถในการดำเนินการสะสมและบริหารกองทุนและสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน และการจัดระบบสวัสดิการบริการชุมชน

6. **ด้านศิลปกรรม** ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ

7. **ด้านภาษาและวรรณกรรม** ได้แก่ ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษา คือ ภาษาถิ่น ภาษาไทยในภูมิภาคต่าง ๆ รวมถึงด้านวรรณกรรมท้องถิ่นและการจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การบริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่าง ๆ

8. **ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี** ได้แก่ ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีต่าง ๆ

9. **ด้านโภชนาการ** ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนผลิต เป็นสินค้าและบริการส่งออก ที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

ครุภูมิปัญญา

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดทำนิยามความหมายของครุภูมิปัญญา และครุภูมิปัญญาไทยไว้ ดังนี้

ครุภูมิปัญญา หมายถึง บุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหนึ่งด้านใด เป็นผู้สร้างสรรค์และ สืบสาน ภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน และได้รับการยกย่องให้เป็น **“ครุภูมิปัญญาไทย”** เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกกระบวน โรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๕๒

เกณฑ์การสรรหาครุภูมิปัญญาไทย

การยกย่องเชิดชูเกียรติครุภูมิปัญญาไทย มีเกณฑ์การสรรหาดังนี้

1. เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาที่ได้รับการยกย่องและยอมรับจากสังคม
2. ประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม
3. อบรมสั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้อง ดีงาม ให้แก่ผู้รับการถ่ายทอด อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจอย่างต่อเนื่อง
4. เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยในรูปแบบที่หลากหลาย
5. สามารถนำความรู้และประสบการณ์มาพัฒนาสร้างสรรค์และเผยแพร่แก่สังคมส่วนรวมได้
6. ยังคงดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ของตนอย่างต่อเนื่อง

ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1 เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2544 จำนวน 30 คน โดยได้เข้ารับพระราชทานเกียรติบัตรเชิดชูเกียรติครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 1 จากสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2544 เวลา 16.00 น. ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ กรุงเทพฯ

ทำเนียบครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1

ภาคเหนือ

1. พระครูพิทักษ์นันทคุณ *ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี*
วัดอรัญญาวาส ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน 55000
โทรศัพท์ (054) 710-120
2. นายคำผาย นุปิง *ด้านศิลปกรรม (การขับซอ)*
87 หมู่ 3 บ้านห้วยนา ตำบลท่าข้าว กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน 55000
โทรศัพท์ (054) 741-741
3. นายคำอ้าย เดชดวงตา *ด้านศิลปกรรม (การแกะสลักไม้)*
ศูนย์ส่งเสริมชุมชนหัตถกรรม 33 หมู่ 9 ตำบลบ้านร้อง อำเภองาว จังหวัดลำปาง
52110 โทรศัพท์ (054) 365-229
4. นายจอนิ โอโคโน *ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*
21 หมู่ 4 บ้านหนองเต่า ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ 50360
5. นายชูศักดิ์ หาดพรม *ด้านเกษตรกรรม (เกษตรผสมผสาน)*
บ้านแสงเทียน 118 ตำบลเมืองจั้ง กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน 55000
6. นางบัวซอน ถนอมบุญ *ด้านภาษาและวรรณกรรม (การขับซอ)*
91 หมู่ 3 ตำบลป่าดู่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ 50190
โทรศัพท์ (053) 889-504
7. นางประนอม ทาแปง *ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้า)*
46 หมู่ 2 ตำบลหัวทุ่ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ 54150
โทรศัพท์ (054) 583-441 , 01-951-6639
8. นางสาวศรีสวัสดิ์ คำรัมย์ *ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้า)*
27 หมู่ 4 บ้านทุ่งสน ตำบลงอบ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน 55130
โทรศัพท์ 01-993-9110 , (054) 795-056 , 795-129

ภาคกลางและภาคตะวันออก

9. พระครูสุธรรมนาถ *ด้านการแพทย์แผนไทย (สมุนไพร)*
วัดปลักไม้ลาย ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม 73140
โทรศัพท์ (034) 204044

10. นางเกเลียว เสรีจกิจ (ขวัญจิต ศรีประจันต์) *ด้านศิลปกรรม(การแสดงพื้นบ้าน-อีแซว)*
9 หมู่ 1 ตำบลสนามชัย อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี 72000
โทรศัพท์ (035) 521-706 , 01-945-4771
11. นายจ้อน ไทรวิมาน *ด้านศิลปกรรม (ดนตรีไทย)*
2/8 หมู่ 12 ตรงข้ามโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง อำเภอบางพลี
จังหวัดสมุทรปราการ 10540 โทรศัพท์ 0-2337-3411, 01-910-555
12. นายวิบูลย์ เข้มเฉลิม *ด้านเกษตรกรรม (วนเกษตร)*
สวนวนเกษตรห้วยหิน 224 ตำบลลาดกระโทง อำเภอสนามชัยเขต
จังหวัดฉะเชิงเทรา 24160 โทรศัพท์ (038) 597-441
13. นายสำรวย มีสมชัย *ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน(สหกรณ์เครดิตยูเนียน)*
70/2 หมู่ 6 ตำบลพระยาบันลือ อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13230
โทรศัพท์ 09-801-2660

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

14. นายคำเดือน ภาษี *ด้านเกษตรกรรม (เกษตรธรรมชาติ)*
40 หมู่ 8 บ้านโนนเขวา ตำบลหัวฝาย อำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์ 31150
โทรศัพท์ 01-600-5516
15. นางฉวีวรรณ พันธุ *ด้านศิลปกรรม (การแสดงพื้นบ้าน-หมอลำ)*
23/9 ถนนมิโชคชัย บ้านพักข้าราชการวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 45000 โทรศัพท์ (043) 511-244
16. นายทองคำ แจ่มใส *ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน*
15 หมู่ 15 ตำบลจันดุม อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ 31250
โทรศัพท์ 01-265-4904
17. นายประคอง มนต์กระโทก *ด้านเกษตรกรรม (เกษตรวิถีพุทธ)*
29 หมู่ 4 ตำบลพลับพลา อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา 30190
18. นายมัน สามสี *ด้านเกษตรกรรม (เกษตรอินทรีย์)*
57 หมู่ 2 บ้านโสกชุมพูน ตำบลนาโส อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร 35140
โทรศัพท์ (045) 713-630
19. นายยงยุทธ ศรีนุชกร *ด้านการแพทย์แผนไทย (การรักษาสุขภาพแบบองค์รวม)*
74 หมู่ 4 ตำบลก้านเหลือง อำเภอเวียงน้อย จังหวัดขอนแก่น 40230

โทรศัพท์ (043) 221-493

20. นางราตีสวัสดิ์ อุ้นทะยา(ราตรี ศรีวิไล)ด้านศิลปกรรม(การแสดงพื้นบ้าน-หมอลำซิ่ง)
41/60 ซอยหมู่บ้านเสรี ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 01-871-5868
21. นายเล็ก กุดวงศ์แก้ว ด้านเกษตรกรรม (เกษตรวิถีกเกษตร)
234 หมู่ 5 บ้านบัว ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร 47180
โทรศัพท์ (042)715-257
22. นายสุทธีนันท์ ปรัชญพฤทธิ์ ด้านเกษตรกรรม (การปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม)
34 บ้านปากช่อง ตำบลสนามชัย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ 31150
โทรศัพท์ 01-972-5600

ภาคใต้

23. พระครูพิพัฒน์ โชติ ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน (ธนาคารชีวิต)
วัดดอน หมู่ 8 ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110
โทรศัพท์ (074)470-405
24. นายเตียง คงแก้ว ด้านเกษตรกรรม (เกษตรยั่งยืน)
สวนคงแก้ว 129 หมู่ 4 ตำบลบ้านนา กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง 93000
25. นายชบ ยอดแก้ว ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน (การออมทรัพย์)
38 หมู่ 3 ตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา 90130
โทรศัพท์ (074) 371-103
26. นายตรีวุธ พาระพัฒน์ ด้านเกษตรกรรม (สวนสมรม) (เสียชีวิต)
253 หมู่ 9 บ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช 80230
โทรศัพท์ (075) 323-443
27. นายประยงค์ รณรงค์ ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
51 หมู่ 9 ตำบลไม้เรียง อำเภอลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80150
โทรศัพท์ 01-956-0865
28. นายฝาก ตรีสวัสดิ์ ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน (ระบบบัญชีชาวบ้าน)
82 หมู่ 4 ตำบลบ้านกลาง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช 80190
โทรศัพท์ (075)348-243
29. นายถักษ์ หนูประดิษฐ์ ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน (การออมทรัพย์)

50 หมู่ 7 ตำบลคองหงษ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110

โทรศัพท์ (074) 253-767

30. นายอัมพร ค้างปาน *ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน (การออมทรัพย์)*

15/1 หมู่ 3 ตำบลคลองเปยะ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา 90130

โทรศัพท์ (074) 325-457

ทำเนียบครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 2

ภาคเหนือ

1. พระครูมานัสสนทิตพิทักษ์ *ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*
วัดโพธาราม ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา 56130
โทรศัพท์, โทรสาร (054)499-051 , 01-961-5017
2. เจ้าอธิการสมคิด จรณชโม *ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*
วัดโป่งคำ ต.ดู่พงษ์ อ.สันติสุข จังหวัดน่าน 55210
โทรศัพท์ (01) 750-1484
3. นายณรงค์ มากง *ด้านการแพทย์แผนไทย*
331/ 5 หมู่ 4 ซอยเทศบาลดารี ตำบลปากแคว อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย 64000
โทรศัพท์ (055) 621-378, (09) 703-9860 คุณกาญจนา มากง(01) 533-3972
4. นายถนอม หลวงฤทธิ์ *ด้านภาษาและวรรณกรรม*
29 หมู่ 3 ตำบลนาปัง กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน 55000
โทรศัพท์ (054) 741-814 , 09-262-5630
5. นายนันท์ นันท์ชัยศักดิ์ *ด้านภาษาและวรรณกรรม (วรรณกรรมล้านนา)*
181 หมู่ 1 ตำบลในเือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 51000
โทรศัพท์, โทรสาร (053)530359 , (01) 884-7061
6. นายนิยม สองสีโย *ด้านภาษาและวรรณกรรม (ภาษาล้านนา)*
21/1 ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน 55000
โทรศัพท์ (054) 772-192
7. นายบุญคิด วัชรศาสตร์ *ด้านภาษาและวรรณกรรม (วรรณกรรมล้านนา)*
73/18 ถนนช้างเผือก ซอย 4ง ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300
โทรศัพท์บ้าน (053) 217-234 ทำงาน (053) 278-977
8. นายบุญชู จันทรบุตร *ด้านการแพทย์แผนไทย*
110 หมู่ 2 ตำบลหางดง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ 50230
โทรศัพท์ (053) 441-273
9. นายบุญเรือง การหมั่น *ด้านการแพทย์แผนไทย*
13 หมู่ 3 บ้านใหม่ ตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ 50170
โทรศัพท์ (053) 375-409 โทรสาร 053-375-409 , (09) 852-8054
10. นางมารศรี วนาโชติ *ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม*

215 หมู่ 12 ตำบลบ้านกาด อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 58110
โทรศัพท์ (053) 681-999

11. ศาสตราจารย์เกียรติคุณมณี พยอมยงค์
ด้านภาษาและวรรณกรรม (พิธิบายศรีสู่ขวัญแบบล้านนา)
254 หมู่ 1 ถนนโชตนา ตำบลริมใต้ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ 50180
โทรศัพท์ (053) 297-121, (053) 297-517 (053) 221-155
12. นางมุกดา อินต๊ะสาร   ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
182 หมู่ 5 ตำบลบ้านป็น อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา 56120
โทรศัพท์ (054) 457-095 โทรสาร (054) 457-095
13. นายอนรรส เพชรนิล   ด้านภาษาและวรรณกรรม (ภาษาล้านนา)
185 หมู่ 6 ซอย 1 ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 52130
โทรศัพท์ (054) 281-385
14. ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี   ด้านภาษาและวรรณกรรม (การเทศน์)
126 หมู่ 2 ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50000
โทรศัพท์ (053) 943-265 โทรสาร (053) 221-595 053-942-309

ภาคกลางและภาคตะวันออก

15. สมณะเสียงสีล ชาตวโร   ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ชมรมเพื่อนช่วยเพื่อน 2 หมู่ 7 ตำบลอินทร์บุรี อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี
16110 โทรศัพท์ (036) 581-922, (01) 835-6108
16. พระพิศาลธรรมพาที (พระพยอม กัลยาโณ) ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี
วัดสวนแก้ว เลขที่ 55/1 ตำบลบางเลน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี 11140
โทรศัพท์ (02) 921-6262 (02) 595-1444 (02) 595-1222, 01-860-7807
17. พระสุบิน ปณีโต   ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
วัดไผ่ล้อม หมู่ 1 ตำบลบางพระ(เทศบาล) อำเภอเมือง จังหวัดตราด 23000
โทรศัพท์ (039) 524-200 , (039) 530-510
18. นายบุญช่วย วงษ์ษา   ด้านเกษตรกรรม
31 หมู่ 11 ตำบลหนองแก อำเภอพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี 18120
โทรศัพท์ (036) 321-198 (01) 996-6197
19. นายยุทธชัย วิวิฎณ์กุลธร
ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (เสียชีวิต)
105/1 หมู่ 8 ตำบลเขาล้าน อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 77130

โทรศัพท์ (032) 672-229 (01) 303-0158

20. นายวีระ มีเหมื่อน *ด้านศิลปกรรม (หนังสือ)*
119 หมู่ 4 ตำบลมงคณธรรมนิมิต อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง 14160
โทรศัพท์ (035) 697-061
21. นางศรีสมร คงพันธุ์ *ด้านโภชนาการ*
125/5 ซอยรามอินทรา 31 ถนนรามอินทรา ตำบลอนุเสาวรีย์ อำเภอบางเขน
กรุงเทพฯ 10220 โทรศัพท์ 02-973-0961 , 01-870-8361
22. นายสมชาย สมนตรระกูล *ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*
34/3 หมู่ 5 แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพฯ 10530
โทรศัพท์ (02) 543-2126 ,(01) 628-3609, (02) 543-7896
23. นายสมทรง แสงตะวัน *ด้านเกษตรกรรม*
29/2 หมู่ 3 ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม 75120
โทรศัพท์ (034) 761-985, (09) 829-7100
24. นายสมบัติ กาญจน *ด้านเกษตรกรรม*
25 หมู่ 6 ตำบลหนองหงษ์ อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี 20160
โทรศัพท์ (01) 435-6563
25. นางสมหมาย หนูแดง *ด้านเกษตรกรรม*
19 หมู่ 8 บ้านพุน้ำทิพย์ ตำบลหนองแขม อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี 15120
โทรศัพท์ (09) 801-3369
26. นายสำเนียง ผดุงศิลป์ *ด้านศิลปกรรม (การทำหัวโขน)*
43 หมู่ 6 ตำบลจรเข้ร้อง อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง 14140
โทรศัพท์ (035) 699-001
27. นายเสวก มาลาพงษ์ *ด้านเกษตรกรรม*
109 หมู่ 1 ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี 71140
โทรศัพท์ (034) 652-254
28. นายอุดม สมพร *ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทำผ้า)*
32/23 ถนนแม่น้ำลำลูก 5 ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี 70000
ทำงานวิทยาลัยเทคนิคราชบุรี โทรศัพท์ (032) 323-197 (01) 378-3360

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

29. นายเกรียงศักดิ์ กาญจนฤทธาภรณ์ *ด้านภาษาและวรรณกรรม (พิพิธภัณฑ)*
1 หมู่ 1 ถนนสุขาภิบาล 4 ตำบลจักรราช อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา

- 30230 โทรศัพท์ (044) 399-158, 09-578-4646
30. นายคำป่วน สุขงษา *ด้านเกษตรกรรม*
67 หมู่ 2 (สวนน้ำฝน) ตำบลหนองบัว อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย 42160
โทรศัพท์ (042) 899-062, (042) 899-155, (01) 769-2141
31. นางคำสอน สระทอง *ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้าไหมแพรวา)*
42 หมู่ 4 บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ 46180
โทรศัพท์ (043) 856-169
32. นายจันดี หลักคำพัน *ด้านภาษาและวรรณกรรม (วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน)*
40/26 ถนนอศุขยเดช ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 41000
โทรศัพท์ (042) 240-326, (09) 937-4118
33. นายเจียง ไทยดี *ด้านเกษตรกรรม*
59 หมู่ 2 บ้านอนันต์ ตำบลยาง อำเภอศรีบุญมี จังหวัดสุรินทร์ 32110
โทรศัพท์ ผอ.สนจ.สุรินทร์ (044) 560-266 , 01-876-5403
34. ดร.ดาราวรรณ เเด่นอุดม *ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี*
256 ถนนมิตรภาพ ซอย15 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000
โทรศัพท์ (044) 211-899, (01) 120-2554
35. นายทองคำ สายสะอาด *ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*
73/1 หมู่ 1 ตำบลสร้างถ่อน้อย อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ 37240
โทรศัพท์ (045) 450-140
36. นายทองใส ทับถนน *ด้านศิลปกรรม (พินอีสาน)*
163 หมู่ 8 บ้านหนองกินเพล ตำบลหนองกินเพล อำเภวารินชำราบ
จังหวัดอุบลราชธานี 34190 โทรศัพท์ คุณจิระชัย (045)250-303 , (045) 313-290
37. นายธีระ โกมลศรี *ด้านศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน)*
13 ซอย13 ถนนสุขาอุปถัมภ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
34000 โทรศัพท์ (045) 311-316
38. นายบัวเรียน วาปีสา *ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*
144 หมู่ 12 บ้านสันติสุข ตำบลนาเชือก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม
44170 โทรศัพท์ (043) 779-199, (09) 571-3110
39. นายบำเพ็ญ ฦ อุบล *ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี*

- 364 ถนนอุทัยรามฤทธิ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร 35000
โทรศัพท์ (045) 711-841
- 40.นายประมวล พิมพ์เสน *ด้านภาษาและวรรณกรรม (วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน)*
78/3 หมู่ 6 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ (บ้าน) (043) 327-438, (01) 669-4309 (ทำงาน) (043) 224-427 ต่อ 138
- 41.นายแหว วงคำโสม *ด้านการแพทย์แผนไทย*
2 หมู่ 9 บ้านโคกนง ตำบลสามตม อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย 42160
โทรศัพท์ (09) 841-5127
- 42.นายสมพงษ์ มาจันทร์ *ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน*
82 หมู่ 11 บ้านหนองแวง ตำบลแวงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000
โทรศัพท์ (043) 740-206
- 43.นายสวิง บุญเจิม *ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี*
229-231 (ร้านสมประสงค์) ถนนแจ้งสนิท ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดอุบลราชธานี 34000 โทรศัพท์ (045) 311-387, (045) 312-562
- 44.นายสำเร็จ คำโมง *ด้านศิลปกรรม (การเป่าแคน)*
541 ถนนรื่นรมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ (043) 224-097
- 45.นายสุนทร พรรณรัตน์ *ด้านศิลปกรรม (วาดภาพสีน้ำมัน)*
ร้านสุนทรภรณ์ 18/2 ถนนสร้างหลวง ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง
จังหวัดอุดรธานี 41000 โทรศัพท์ (042) 241-503
- 46.นางสุณา ศรีบุตร โคตร *ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้าไหมลายจิด)*
154 หมู่ 1 บ้านหนองอ้อ ตำบลหนองอ้อ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี
41220 โทรศัพท์ (042) 298-421
- 47.นายหิน จุฑาทิพย์ชาติกุล *ด้านเกษตรกรรม*
147 หมู่ 5 บ้านอังกัญ ตำบลก้งแอน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ 32140
โทรศัพท์ (044) 551-027, (01) 976-1073

ภาคใต้

48. นางกุศล นิลละอ *ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การทอผ้า)*
19/1 หมู่ 8 ตำบลนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง 92170
โทรศัพท์ (075) 299-597
49. นายเกล้า แก้วเพชร *ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน*

- 13 หมู่ 1 ตำบลนาหว้า อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา 90130
โทรศัพท์ (01) 478-3104 , (01) 543-5619
50. นายเจือ บุญไชยสุริยา *ด้านการแพทย์แผนไทย*
93 หมู่ 6 ตำบลแม่ลาน อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี 94180
โทรศัพท์ (073) 356-013, (01) 748-7472
51. นายนิยม แก้วแสงเรือง *ด้านการแพทย์แผนไทย*
6/3 ถนนสุขยางค์ 1 ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000
โทรศัพท์ (073) 247-125
52. นายประกอบ อุบลขาว *ด้านการแพทย์แผนไทย*
75 หมู่ 2 ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา 90130
โทรศัพท์ (074) 378-280, (01) 798-7747
53. นายพัฒน์ เกื้อสกุล (ศรีพัฒน์) *ด้านศิลปกรรม (หนังตะลุง)*
20 หมู่ 3 ตำบลเขาหัวควาย อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84130
โทรศัพท์ (077) 294-046, (077) 294-254
54. นายหรรณ หมัดหลิ (ป๊ะหรรณ) *ด้านเกษตรกรรม (ชาตูลี่)*
13 หมู่ 6 ตำบลเขาพระ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา 90180
โทรศัพท์ (09) 879-2220 , 01-963-1275
55. นายหะมะ แบลือแบ *ด้านศิลปกรรม (ดิเกฮูลู)*
128 หมู่ 1 ตำบลบาโร๊ะ อำเภอยะหา จังหวัดยะลา 95120
โทรศัพท์ (073) 250-099, (01) 959-9675 ติดต่อ สปอ. ยะหา สปจ. ยะลา
56. นายอิม จันทรชุ่ม *ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (การแกะหนังตะลุง)*
329 บางแก้ว หมู่ 6 ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง 93140
โทรศัพท์ บ้าน (074) 697-160, (09) 039-4143
กศน.พัทลุง (074) 612-403 กศน.บางแก้ว (074) 697-051

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

ดร.รุ่ง แก้วแดง

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

นางสาวมยุรี จารุปาน

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

บรรณาธิการ

นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์

นายถวัลย์ มาศจรัส

จัดทำต้นฉบับ/จัดพิมพ์ต้นฉบับ

นางสาวไกล่ตา สดสมศรี

นักประชาสัมพันธ์ 4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ